

Project *Gescheiden verleden, gedeeld heden*

Het hieronder vermelde project heeft op 9 maart 2001 een prijs gekregen van 'Noord-Holland Nu.' De prijs is in Haarlem uitgereikt door dhr. Ruud Vreeman, Burgermeester van Zaanstad.
Korte uitleg van het project

In 2000 liep in Amsterdam Zeeburg een herinneringsproject waarbij zes groepen ouderen herinneringen ophaalden aan vroeger onder de naam: Gescheiden verleden, gedeeld heden.

De bedoeling van het project was om het begrip tussen bevolkingsgroepen met een verschillende culturele achtergrond in Zeeburg te bevorderen. Aan het verschijnsel 'Onbekend maakt onbemind' wilden wij een eind maken, door de belevenissen en ervaringen van oudere bewoners van Zeeburg op te tekenen, uit te wisselen en kenbaar te maken aan de jongere generatie en de buurt als geheel. Er zijn verschillende groepen ouderen opgezet: een Creoolse, Hindoestaanse, Marokkaanse, Nederlandse en Turkse groep, alsmede een groep ouderen die de zorg hadden voor een partner met geheugenproblemen.

Juist die verschillende culturen konden verschillende herinneringen opleveren:

Nederlandse groepen konden vertellen hoe het er hier vroeger aan toging.

De groepen uit andere culturen konden vertellen over wonen in het land van herkomst en over hun eerste ervaringen in Nederland.

De groep mantelzorgers (partners, kinderen en vrijwilligers, die voor ouderen met geheugenproblemen zorgen) kon ideeën opdoen over hoe het verleden gebruikt kan worden om de communicatie in het heden te verbeteren.

De deelnemers werden begeleid door in herinnering getrainde medewerkers, die hun taal spreken. De groepen zijn 10 tot 12 keer wekelijks bij elkaar gekomen en er was een uitwisseling tussen de groepen onderling. In samenwerking met 'De Verhalenman' hebben delegaties van de groepen lagere scholen bezocht en is een presentatie gekomen in de vorm van een tentoonstelling voor de wijk in het kader van 'Zeeburg 100 jaar.'

Het project was een samenwerkingsverband van het Flevohuis, MDSO en Stichting Wijzer.

Samen hebben zij voor dit project subsidie gekregen van:

- Het Comité Nationale Dag van de Ouderen
- De Deelraad Zeeburg
- Fonds Zomerpostzegels/Ouderenpostzegels
- Maagdenhuisfonds
- Stichting Sluyterman van Loo
- VSB Fonds
- Uitzendbureau SAVAZ
- Dienst Welzijn Amsterdam
- Juliana Welzijnfonds

Afsluiting eerste fase

Als afsluiting van het eerste deel van het herinneringsproject presenteren de Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Nederlandse groepen elkaar iets uit hun jeugd. Het is eerst wat onwennig. Maar dan blijkt, tot ieders verbazing, het verleden minder gescheiden dan verwacht. Kinderspelletjes en liedjes zijn over alle continenten uitgewaaid.

Allereerst wordt er flink van elkaars cultuur geproefd, want zoals afgesproken heeft iedere groep iets te eten meegenomen. Vooral de Surinaamse en Turkse vrouwen hebben hieraan gehoor gegeven.

Boodschappentassen vol eten worden de ruimte binnengebracht waar de presentatie wordt gehouden. Barra's, cassave en kikri's (kikkererwten) van de Hindoestaanse groep, broodjes bakkeljauw en pasteitjes van de Creoolse dames en dolma's, witte kaas en gevulde paprika's met een heleboel brood van de Turkse vrouwen. De Nederlandse groep en de mantelzorggroep hebben echte Hollandse Droste-flikken, stroopwafels en slagroomsoesjes meegenomen voor een zoete afsluiting. De Marokkaanse mannen doen daar een schepje bovenop. Zij komen met koekjes van de Marokkaanse bakker omdat 'hun vrouwen het te druk hadden om ook nog eten te maken'.

Tijdens het eten van al dit lekkers houden de verschillende groepen hun presentatie. De Turkse vrouwen bijten het spits af met een bruiloftslied op een Turkse accordeon. Dapper maar onwennig speelt de accordeoniste haar lied. Daarna geeft de Nederlandse groep een demonstratie van oud-Hollandse spelletjes: tolleren, met een fietswiel hoepelen, met kersenpitten knikkeren en kleppen met twee stukken hout. Bij het kleppen hoorde een lied (van je klepper de klepper de klep klep klep...) dat alle Nederlanders en Surinamers enthousiast meezingen. Met de drijftol wordt niet direct succes geogst. Tot een Marokkaanse man opstaat en hem een gerichte slinger geeft. Later zal blijken dat er nog veel meer universele kinderspelletjes zijn.

De Surinaams-Creoolse vrouwen dragen allen Surinaamse koto's en de daar bijbehorende gevouwen hoofddoeken, arissa's genaamd. De groep heeft namelijk een van Surinames meest bekende arissavousters in haar midden. De leidster van de groep, geeft uitleg over de betekenis van de hoofddoeken en de jurken. Die zijn ontstaan in de slaventijd. Hoofddoeken met namen als 'Pauwenstaart' en 'Wacht me op bij de hoek' spraken boekdelen voor de ingewijden. Zij legt uit: "Een koto zonder hoofddoek is als Sinterklaas zonder mijter. De hoofddoek is heel belangrijk. De toenmalige koningin Juliana liep tijdens het staatsbezoek aan Suriname bij gebrek aan een rode loper over hoofddoeken." Daarna zingen de vrouwen hun verjaardagsserenade. De Hindoestaanse Surinamers in de zaal zingen mee.

De Hindoestaanse vrouwen zijn in sari's gekleed. Begeleidster Renée krijgt er ook een aan. Dan demonstreert de groep een kinderspelletje met steentjes genaamd vivi-stone. Helaas lukte het niet om de steentjes omhoog te gooien en weer op te vangen. Een aantal vrouwen van de Turkse groep geeft met drukke armgebaren aanwijzingen vanuit de zaal. Eén van hen staat op, pakt de steentjes, gooit ze met veel vaardigheid omhoog en vangt ze weer op. Dat oogst een flink applaus. Ook onder de Nederlanders is er herkenning: zij kennen het spelletje als 'bikkelen'.

Vervolgens is de eer aan de Marokkaanse groep. Zij houden een kort interview met een welbespraakte man met een groot gevoel voor humor. Hij heeft een centrale rol gespeeld in de Marokkaanse groep. Begeleider Lahbib vertaalt zijn woorden. Hij is in 1975 naar Nederland gekomen en woont sindsdien in Zeeburg. Hij vindt de buurt heel erg veranderd. Het is onveilig geworden en men groet elkaar niet meer. Maar een bijeenkomst zoals deze kan hij zeer waarderen. Vooral de presentatie van de Creoolse vrouwen over hun hoofddoeken vond hij indrukwekkend.

De eensgezindheid is compleet als een woordvoerder van de mantelzorggroep vertelt dat het heel normaal was als je vroeger de buurvrouw 'tante' noemde of de buurman 'oom'. Herkenning alom. Het publiek begint druk door elkaar te praten. De gewoonte blijkt in alle vandaag aanwezige culturen voor te komen. Dan sluit de mantelzorggroep de bijeenkomst af met het lied 'Op de grote stille heide'. Wederom vallen de Surinaamse en Nederlandse aanwezigen in en krijgt de bijeenkomst een muzikaal slot.

(Dit verslag is een hoofdstuk uit de totale beschrijving van het project

'Gescheiden verleden gedeeld heden' door de journalisten Marleen Kamminga en Anja Vink van bureau 'TXT' (tel: 020-6757669 Email: txt.mk@inter.nl.net))

Presentatiefase

Een groep van zes ouderen afkomstig uit Suriname, Marokko, Turkije en Nederland gaat in Zeeburg de basisscholen langs met verhalen over hun jeugd. Het project is een samenwerkingsverband tussen

bejaardentehuis het Flevohuis en de Verhalenman.

DE ZAAL MET meer dan zeventig kinderen joelt.

Want opa Mohammed maakt rare bokkensprongen, Hij speelt dat hij achterna gezeten wordt door zijn vader omdat hij eieren gestolen heeft. De zaal is weer muistil als de levendige Marokkaan vertelt hoe hij verzen van de koran uit zijn hoofd moest leren, "De leraar liep met een stok door de klas en daar deelde hij ook flinke klappen mee uit als je het fout deed. In het midden van de klas hing een pan soep boven het vuur en je kreeg brood met roomboter en een kop soep, als je het goed deed." Hij reciteert een koranvers en eet het brood met roomboter alsof hij het echt in, zijn handen heeft.

Mohammed Hayoun doet mee aan het project 'Opa's en oma's van overal' van het Amsterdamse stadsdeel Zeeburg waarin ouderen aan basisschoolleerlingen vertellen over hun jeugd in Suriname, Marokko, Turkije en Nederland. In de aula van de oecumenische basisschool de Rietlanden zitten merendeels kinderen van de hoogste groepen van Surinaamse en Antilliaanse afkomst, met daartussen een paar kinderen van Marokkaanse en Nederlandse origine.

De boodschap van de voorstelling van een uur is toon respect voor elkaar .

Tijdens de voorstelling houdt verhalenman Karel Baracs de touwtjes strak in handen om de spelers goed bij hun verhaal te houden. Baracs is al tien jaar werkzaam als Verhalenman in het stadsdeel Zeeburg en heeft de ouderen begeleid met het oefenen van hun verhaal. Zijn functie is in het leven geroepen om de mondelinge taalvaardigheid van de kinderen te vergroten. Stadsdeel Zeeburg heeft 11 basisscholen waaronder vier zwarte scholen, 2 witte, een islamitische school en een school voor moeilijk opvoedbare kinderen. De Verhalenman gaat al deze scholen langs. Soms vertellen de kinderen verhalen en soms mensen van buiten de school

RESPECT

De laatste jaren bevat het werkterrein van de verhalenman meer dan taalvaardigheid. Hij houdt zich nu ook bezig met normen en waarden. Hij liep al een tijdje rond met het idee om iets te doen over respect. "Maar ik wil de kinderen niets opleggen. Ik wil ze met hun hart en handen laten voelen hoe iets is. En wat is er mooier als mensen dat vertellen met hun levensverhaal. Dan worden de drukste klassen stil." Op een dag liep Karel Baracs bij toeval de reminiscentieruimte binnen van 'het Flevohuis,' een ouderencomplex aan de rand van het stadsdeel. De ruimte is een klein museum met voorwerpen van vroeger: een wasmangel, een petroleumkomfoor en foto's. In deze ruimte praten ouderen onder leiding van de reminiscentiewerker Pollo Hamburger over het verleden. Reminiscentie is een gesprekstechniek die in veel ouderencentra wordt toegepast en die vooral ouderen met geheugenproblemen veel goed doet.

Hamburger vertelde over zijn idee om een speciaal reminiscentieproject op touw te zetten voor bejaarden van allochtone afkomst omdat de eerste generatie migranten nu ook in de bejaardenhuizen terecht komt. En met de verhalen langs de scholen in de buurt te gaan.

Zo ontstond 'Opa's en oma's van overal'. Zes groepen werden gevormd: met autochtone Nederlanders, met Creoolse Surinamers, met Hindoestaanse Surinamers, met Marokkaanse mannen, met Turkse vrouwen en een groep met mannen die kampen met geheugenverlies, in gezelschap van hun echtgenotes. Al deze groepen kwamen tien keer bij elkaar en spraken over hun verleden. Het enthousiasme was groot en iedereen wilde doorgaan. Volgens Pollo Hamburger komt dat doordat deze generatie mensen nooit veel heeft gepraat. "En zeker de eerste generatie migranten heeft veel meegemaakt. Sommigen vertelden hun verhaal het eerst van hun leven."

Uit al deze groepen is een deelnemer gekozen om mee te doen aan de presentatie voor de scholen. Humphrey Spier is één van de mannen met geheugenverlies. Een grote Creool met twinkelingen. Zo op het eerste gezicht zie je niets aan hem. Maar als hij gaat praten, raakt hij de weg kwijt in zijn hoofd. Een ding doet hij graag: praten over Suriname toen hij klein was. Over pai-pai, een pak slaag als hij

weer mango's had gestolen bij de buurvrouw. En vooral kinderliedjes zingen. Daarbij beweegt hij zijn grote handen heen en weer en wiegt op zijn stoel. 'Oma' Phine Wijnaldum begeleidt hem met zingen. Haar stem is haarzuiver en luid. Als zij en Humphrey samen het liedje Bigi Kaayman zingen, herkennen drie Surinaamse juffen de melodie en vallen in. Bij de tweede keer klinken ook kinderstemmen. Phine danst op en neer en duikt de rivier in als een krokodil. Bij de derde keer zingt, danst en klappt iedereen mee en Humphrey Spier is de ster.

SINAASAPPELS

Phine Wijnaldum en Roosje Dwarka vertellen verhalen over de strenge leraren in Suriname en het ontzag dat de kinderen voor ze hadden. "We moesten ze meneer en mevrouw noemen. En niet meester Frits of juf Elly, zoals de kinderen in Nederland mogen. Dat vond ik zo raar toen ik veertig jaar geleden in Nederland kwam", zegt Phine. Allemaal hebben de ouderen ook herinneringen aan een lieve juf of meester. Rinus Busé, geboren en getogen in de Indische Buurt en voormalig marktkoopman op de Dappermarkt vertelt over juffrouw Jongsma die bij hem op bezoek kwam toen hij ziek was en een mandje sinaasappels meebracht. "Uit respect voor haar ging ik haar iedere dag ophalen en droeg ik haar tas naar school. Tot ik van school ging."

Aan het eind van de voorstelling mogen de kinderen vragen stellen. Opa Mohammed moet nog een keer zijn rare bokkensprongen maken. Oma Phine wordt gevraagd hoeveel broertjes en zusjes ze heeft. En hoe oud is Opa Humphrey? Als hij vertelt dat hij bijna zeventig is, sissen de kinderen van verbazing. "Wat oud!"

Karel Baracs is tevreden. "Het is de geschiedenis van de kinderen die hier wordt verteld en misschien vragen ze nu wel aan hun eigen opa en oma hoe hun jeugd was."

Door Anja Vink (artikel in de NRC 28 oktober 2000)

Feestelijke afsluiting

Op 23 november was de feestelijke afsluiting van het project. Het projectverslag werd aan wethouder Guusje Ter Horst van Amsterdam en wethouder Nossip Can van Zeeburg aangeboden.

Zie foto's:

